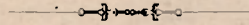

Csak olvasótermi
használatra!

B
3458

Égető katolikus kérdések.

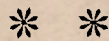
(Az apostoli király legfőbb kegyuri joga, kat.
autonomia, kat. tudomány-egyetem.)

IRTA:

DR. WURSTER JÓZSEF

AZ EGYHÁZJOG- ÉS TÖRTÉNELEM NY. R. TANÁRA.

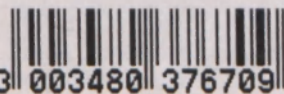

PÉCSETT,

PÜSP. LYCEUMI NYOMDA (MADARÁSZ BÉLA)

1897.

Csak helyben
használatra

3 003480 376709

„Ha ellenségem átkozott volna engem, eltürtem volna ugyan; és ha az, ki gyűlölt engem, nagyokat mondott volna rám, talán elrejtettem volna magamat előtte. De te, velem egyakaratu ember, én vezérem és ismerősöm! ki velem együtt édes étkeket ettél, kik az Isten házába egyetértőleg jártunk.“

Zsolt. LIV. 13—15.

„Mi katolikusok a kir. főkegyuri jogban véljük látni szabadságunk ama tényezőjét, melyhez az egyház és országnak számos érdekei fűződnek; melyben az egyház és állam közti béke garanciái rejlenek s a mely a katolikusoknak azon páratlanul álló előnyt biztosítja, hogy midőn magukat egyházuk hű gyermekeinek vallják, egyszersmind hazájuknak is hű fiai lehetnek.“

Dr. Schlauch Lőrincz

nagyváradí biboros-püspöknek
a sz.-László-Társulatban 1892. jun. 27-én
tartott beszédéből.

Megtörtént, a mit nem hittünk volna. Ugy látszik napjainkban, ha a kat. egyház elveinek feladásáról, jogainak eltiprásáról; igazainak elárulásáról, legjobbaink elpártolásáról van szó, — minden lehetséges.

Dr. Kosutány Ignác, a pécsi püspöki jogakadémiánál 22 évig az egyházjog tanára, a kit a magas miniszterium 1896. évi november havában a pozsonyi kir. jogakadémián a közigazgatási jog és a statisztika nyilv. rendes tanárává kinevezett, távozása előtt a „Pécsi Napló“ karácsonyi mellékletében ezen cím alatt: „A magyar király legfőbb kegyuri jogáról“ jogtanulmányi cikket közölt, melynek a magyar katolikusok legszentebb érzelmeit és jogait mélyen sértő részei szószerint a következők:

„Mióta a kat. egyház Magyarországon megszűnt állami egyház lenni, s még inkább az 1894-ik évi törvények óta, a magyar király legfőbb kegyuri jogáról mindig gyakrabban hallunk nyilatkozatokat, érveket, nézeteket, melyek a legfőbb kegyuri jog eredete és természete iránt sem egymással, sem az igazsággal nincsenek összhangzásban.

37670

E nézetek közt különös fontossággal bír a magyar kat. főpapság s a magyar kat. sajtó nézete.

A magyar főpapság nézetét megismerhetjük a három magyar érseknek 1884-ben ő Felségéhez benyújtott felségfolyamodványából, valamint a nagyváradi biboros püspöknek a kultuszbudget tárgyalása alkalmával a magyar főrendiházban tett nyilatkozataiból, nem különben a szent László társulatban 1892-ben tartott beszédéből.

E nézet azt tartja, hogy a magyar királyt a magyar kat. egyházjavadalmak felett való intézkedési joga, valamint azon jog, melyet a kat. ifjuság nevelésére és oktatására rendelt intézetek és alapítványok fölött gyakorol, pápai privilegium alapján illeti meg.

A király tehát ezen ügyekben nem mint a magyar államnak feje, hanem mint a pápa által különös kiváltsággal felruházott kegyur bír jogokkal, midőn pedig e jogait az arra hivatott közegek által gyakorolja, e közegek nem a magyar állami főnséget képviselő királynak, hanem a pápa által privilegizált kegyurnak közegei.

A kat. sajtó ehhez hozzá teszi, hogy a magyar királynak legfőbb kegyuri joga a magyar apostoli királynak személyes joga, mely őt nem a magyar államnak jogán, hanem tisztán személyes jog gyanánt illeti.

Mind a két felfogás ellenkezik az igazsággal és a mi magyar államjogunkkal.

Szerző érvelése ezen alapgondolat körül összpontosul :

„Az első magyar király jogai az általa véghezvitt tényekből származtak, . . . az alapítás ténye volt azon szülőök, mely az általa megalapított egyházra neki jogot is adott, melyet ő maga eredetileg szerzett, senkitől nem nyert, melyet ő privilegium nélkül ép úgy birt volna, mint a hogy egyházalapítás által az alapított egyházra bárki is jogot szerez, minden privilegium-levél hiányában.

E tényekből jogok származnak s e jogok nem valami privilegium utján adott személyes jogok, hanem olyanok, melyek a magyar királyt, mint a magyar államfőnség személyesítőjét illetik meg.“

S a cikk befejező sorai ezek :

„Legközelebb fekvő példa erre a pécsi püspökség, melynek javai jelenleg a magyar szent koronát, illetve a kincstárt, illetik, s csak akkor lesznek ismét a pécsi püspöké, ha O Felsége a püspököt kinevezi, s a javakat oda adományozza.

*Ebből ered a magyar királyok legfőbb kegyuri joga, melyet **királyaink** a magyar szent korona jogain, **nem pápai privilegium alapján, hanem mint a magyar államfőnség képviselői, s nem mint pápai kiküldöttek birnak.**“*

Ezen cikk minden sora nemcsak a papságra volt megdöbbentő hatással, hanem kellemetlenül érinté az egyház igazaiért lelkesülni tudó világi katolikusokat is. Szívünk keserőségében a „Pécsi Közlöny“ jan. elsején megjelent számában a tudós tanár ur állításainak tarthatatlanságát kimutatni s őt merész állításainak, ha nem visszavonására,

legalább enyhítő magyarázatára birni megkiséreltük. Azonban a „Pécsi Napló“ jan. 5-én megjelent válaszában nemcsak előbbi állításait fentartja, hanem azok tetszetőssé tétele céljából újabb érveket csoportosít; sőt azon még inkább elszomorító hirről kellett értesülnünk, hogy a tudós tanár ur fentjelzett veszedelmes jogelveit legközelebb egy már sajtó alá rendezett, nagyobb terjedelmű, és hosszabb tanulmány után megírt műben kifejtteni s a nyilvánosság elé bocsátani szándékozik.

Tehát a lánglelkű és szent életű báró Szepesy Ignác százazeivel alapított püspöki jogakadémia 22 éven át egyházjog-tanára, kinek nemcsak alkalmá, de szoros hivatalbeli kötelessége is volt, egyházunk jogait átérteni, azok magasztos szellemét elsajátítani és ily irányban, ily szellemben hallgatóit felvilágosítva lelkesíteni, szóval magyar kat. egyházunk számára kat. intelligenciát teremteni, — tanári pályája derekán a nyilvánosság elé lép és tudományos mezbe öltözött cikkben kijelenti, sőt terjedelmes műben kifejtteni is készül: *hogy a magyar püspöki karnak nincs igaza, midőn állítja, hogy a magyar király az egyházi javak és javadalmak felett pápai különös privilegium alapján gyakorol jogot; továbbá, hogy a kat. sajtónak nincs igaza, midőn vitatja, hogy a magyar király ezen legfőbb kegyuri joga személyes jog.*

Elborul a lelkünk ilyenek szemléleténél s lehetetlen hallgatnunk, fel kell emelni, bár gyenge szavunkat, hogy a magyar kat. közvéleményt az apostoli király legfőbb kegyuri jogára vonatkozó, nem-

csak itt Pécssett, hanem ugy látszik minden oldalról készülőben levő új és veszélyes jogelméletről felvilágosítsuk, továbbá ezen jogelméletnek a létesítendő kat. autonomiára káros hatását feltüntessük és végre dr. Kosutány esetével összefüggőleg a mindnyájunk által már rég várt és hön óhajtott kat. tudomány-egyetem felállításának elodázhatlan szükségességét bevitassuk.

* * *

Apostoli királyunk legfőbb kegyuri jogára vonatkozó és rövid vonásokban fentvázolt jogelmélet, mely kivált az egyházellenes jogtudósok körében mindenütt tért hódított, sőt már-már a törvényhozás- és joggyakorlatba is átszivárog (legújabb példa: a közigazgatási bíróság 1896: 26. t. c.), sokkal véstretőbb, mintsem hogy azt első tekintetre gondolnók.

E rendszer története összeesik a magyar egyház történetének leggyászosabb lapjaival. Gyökerei visszanyulnak a mult századvégi forradalmi események és törekvések szívéhez; szülő anyja, megtestesítője volt egyházunk javait elkobzó, a magyar állam és egyház jogait eltipró mult századi Józe-finizmus; a keresztszülői tisztet viselték hazánk függetlenségének és egyházi kiváltságainak ellensége: a hitetlen Kaunitz, II. József külügyminisztere és hazánfia Kollár, a tehetséges de szolgalelkű udvaronc; gondos dajkája, gyengéd ápolója volt a katolikusok vagyonát, jogait és kiváltságait mindig irigy szemmel tekintő protestantizmus; oktatója, nevelője volt a kat. egyházat gyűlölő és

üldöző liberálisizmus; nagykorusítói három miniszteri tanácsos: Beksics Gusztáv ily című művével: „A Magyar Nemzet függetlensége, tekintettel a magyar király apostoli jogaira.“ Budapest 1893. Boncz Ferencz ezen munkájával: „A vallás körüli felségjog.“ Budapest 1894. és Dárday Sándor dr. az egyházi vagyonra vonatkozó értekezéseivel; s úgy látszik a pécsi püspöki jogakadémiának több mint 4 lusztrumon át volt egyház-jogtanára Dr. Kosutány Ignác áhítozik azon kétes becsű dicsőségre, hogy a most már eléggé megizmosodott, a tudomány zománcával övezett, a szabadság jelvényeivel diszitett és a magyar államfőnség fejékével megkoronázott ezen korcsszülöttet teljes mivoltában a nagy közönségnek bemutassa.

Méltán kérdezhetjük a király legfőbb kegyuri jogának ezen új elmélete lelkes előharcosaitól: megfontolták-e annak horderejét? ismerik-e jogi következményeit? Talán azt óhajtják, hogy a magyar apostoli király is csak azon a jogcímen — a javadalom-alapítás és föntartás jogcímen — éljen kegyuri jogával, a milyen jogcímenre hivatkozott a közel múltban Landau Horác horvátországi földbirtokos, és a milyen címre hivatkozott nemrég báró Podrágyi Popper Lipót, nyitrai megyei hazánkfia, a kik az uradalmaikban fekvő egyházi javadalmak kegyuri jogát a javadalom alapítási és föntartási címen a római kuriától követelték?

Avagy józan eljárás-e, ha valaki világos nappal csak azért gyújt gyertyát, mécset, hogy ne szoruljon az égen ragyogó nap fényére? Ép így

helyes eljárás-e a magyar király legfőbb kegyuri jogát csak azért a javadalmak alapítása címére kizárólag fektetni, hogy tagadhassuk az apostoli királynak Magyarország összes nagyobb javadalmaira kiterjedő, ugy szólván a kegyuri jog teljét magában foglaló azon páratlanul álló rendkívüli nagy pápai kiváltságát, a milyennel az egyetemes katolikus egyházban egyetlen fejedelem sem dicsekedhetik ?

De nem is azért hangoztatják liberális kormányunk liberális kánonistái a magyar király legfőbb kegyuri jogára vonatkozó ezen új elméletet, mintha a királyi jogok megszorítása, megcsorbitása volna egyedüli óhajuk és törekvésük. Korán sem. Ismerjük ravasz utógondolataikat, látjuk gonosz célzataikat s ezek nem mások, mint hogy a római kuria tekintélyének csökkentésével és joghatóságának korlátozásával a kánonjog szabványait a nagyobb javadalmak betöltésénél és az egyházvagyon kezelésénél teljesen mellőzzék, egyenesen kizárják. A korlátnélküli állammindenhatóságnak az egyház terére sikerült ezen átcsempészésével szabad kezét nyernének az egyház jogainak megnyirbálására, az egyház javainak tetszés szerint való felhasználására.

És miképen képzelik elleneink ezen új elméletükkel a létesítendő kat. autonomiát megegyeztetettni? Talán olyan autonomiát szántak a magyarországi katolikusoknak, a melynek keretén belül vagy ha tetszik keretén kívül a javadalmak adományozása, az egyházi alapok kezelése és is-

kolák igazgatása, nem kizárólagosan az apostoli király személye, hanem a magyar államfőség mindenkori személyesítője és annak felclős, voltaképen felelősségnélküli „jó“ katolikus, protestáns, szabadkőműves avagy recipiált kultuszminisztere mindenható jogkörébe tartoznék?

Az ilyen autonomia csak fántom, chimära, — lidércláng, mely posványba vezet. Mit ér nekünk oly kat. autonomia, a melynek bölcsőjénél már ott leselkednek jogaink- és javainkra áhitozó elleneink, hogy mint afféle ujkoru Heródesek az ujszülöttnek nyomban, a mint napvilágot lát, mielőtt még bölcsőjébe fektetnék, nyakát kitekerhessék.

Az ilyen jogfosztó autonomiából nem kérünk. Azért tudják meg a királyi felségjog ezen ujabban összekoholt rendszerének álarca alatt rejtőző elleneink, hogy inkább akarunk — s e szavakat minden igazi katolikus magyar szivéből szakitva, emelkedett s öntudatos hangon mondjuk, — inkább akarunk a vérünk árán, karunk erejével eddig fentartott ezer éves magyar államban a tatárok és törökök idejében átélt szenvedéseket, üldözéseket újra elviselni, mintsem felkent apostoli királyunkat Magyarország fenállása óta megillető, s néha még a római kuriával szemben is kegyelettel mindenha de erélylyel is megvédett elidegeníthetlen, személyes főkegyuri kiváltságairól, a magyar katolicizmus ezen legszentebb palládiumáról, a magyar korona ezen legbecsesebb gyöngyéről lemondva, elleneink kezéből ilyen, minket

utódaink előtt is örök időkre meggyalázó autonómiának gunyolt körösszülöttet elfogadni.

Ezen, a magyar államfőnség hangzatos címe alatt jozefinisztikus szellemben összekoholt, a magyar katolikus egyház megrontását, jogai és javai elkobzását célzó, a király legfőbb kegyuraságára is sérelmes jogelméletnek a tudomány és élet fegyverével megdöntésére, gyökeres kiirtására eléggé nem figyelmeztethetjük magyar egyházunk irányító köreit. De kérdem, hogyan szálljunk ki sikra elleneinkkel szemben, ha nincsenek felső katolikus tanintézeteink? ha nincsen tudomány- egyetemünk? Hogyan védjük az életben apostoli királyunk legszentebb és mindenkor minden irányban féltékenyen őrzött előjogait, ha nincs katolikus intelligenciánk?

Azért alapítsunk felsőbb katolikus tanintézeteket. Valahára valósítsuk meg a katolikusoknak oly rég, oly hön óhajtott s oly gyakran hangoztatott tudomány- egyetemet!

* * *

Napjainkban felső tudományos kath. tanintézetek szükségességét hangsúlyozni és nem gúnyolódni valóban lehetetlenség. Mert ha van eset, melyre Juvenal ismert latin mondása „difficile est satyram non scribere“ reáillik, úgy az bizonyára a mi esetünk.

A szerencsétlen egyházpolitika szülte, magyar kat. egyházunkra véstretjtő állapotok közepette élünk, ellencink lépésről-lépésre tért foglalnak, mi napról napra jogaink, igazainkból kiszorittatunk s már is oda jutottunk, hogy tetteleg jó katolikusnak

lenni és csak szerény javadalmazásu álláshoz jutni papnak ugymint világinak, ma-holnap sz. István alapította Magyarországon a képtelen törekvésekhez tartozik. Egyetlen kat. egyetemünk kezecinkből kisiklott, azzal a magas kormány rendelkezik, tanzékeit nem katolikusok, sőt már zsidók is elfoglalják. Protestáns testvéreink, bár vagyon és számarány tekintetében messze mögöttünk állanak, de ügyük iránt mindenha kifejtett lelkesedésükkel és oly csodálatos rövid idő alatt már is a megvalósítás stádiumába jutott debreceni egyetemük körül tanusított buzgóságukkal, tündöklő és követésre méltó példa gyanánt állanak előttünk. Autonomiát akarunk létesíteni, a kormány is hajlandó azt nekünk megadni és nem kételkedünk őszinteségében; mert a mi ezen ügyben első kultuszminiszterünk báró Eötvös ideje óta a mai napig történt, azt voltaképen a kormány kezdeményezte. De legyünk őszinték: mi haboztunk, mi fáztunk, mi féltünk, mindeddig az autonomiától. És miért? Mert nincs kat. világi elemünk, nincs katolikus intelligenciánk, melylyel az önkormányzatba belebocsátkozhatnánk, a mely világi elemre nyugodt lélekkel iskoláink igazgatását, javaink kezelését, javadalmaink betöltését bizhatnók. És miért nincs az egyházi önkormányzatra alkalmas, teljesen megbízható világi elemünk? Mert nincsenek kat. iskoláink, nincsenek felső tudományos kat. tanintézetek, nincs egyetemünk. Egy-két kat. jogakadémiánk, egyik-másik főpap jóakarátára, áldozatkészségére alamizsna filléreire van utalva, azért ne csodáljuk,

ha ezek is szemünk láttára anyagilag, szellemileg összeroskadnak. És mi történt eddig az oly égetően szükséges kat. egyetem felállítása érdekében? Csánádmegye nagynevű püspöke a b. e. Bonnas által e célra letett 100 ezer forint alapítvány parlágon hever. Néhány év előtt több lelkes esztergommegyei falusi pap ezen ügy érdekében a maga körében gyűjtést rendezett, de a szépen megindult mozgalom zátonyra került. A kat. sajtó ismételve felémelt buzdító szava elhalóban van. Pécssett 4 év előtt Dr. Kossutány Ignác a püspöki jogakadémia egyházjog tanára-é volt az érdem, hogy a „Pécsi Közlöny“ hasábjain egy Pécssett felállítandó egyetem mellett sorompóba lépett. Lelkes szavakkal buzdított, gondosan csoportosította az érveket, melyek ezen egyetem létesítését szükségessé teszik. És mi történt? Egyes körök gúny mosolylyal és rossz élcekkel az indítványnak élet vették. Pécs szab. kir. város törvényhatósága a városi közgyűlésen nagy lelkesedéssel egyhangulag elfogadta azon indítványt, hogy a Pécssett felállítandó kat. egyetem kérdése napi rendre tűzessék, ezen ügyben bizottság kiküldessék. Ámde ezen tényleg ki is rendelt bizottság tagjai valószínűleg már el is felejtették kiküldetésük célját.

Ha már Dr. Kossutány szóbeli lelkes indítványa előtt füleinket elzártuk, úgy legalább most az általa véghezvitt szomorító tények előtt nyissuk ki szemünket. Ő a ki négy lusztrumon át a pécsi püspöki jogakadémia egyik büszkesége volt: a vas szorgalmu tudós, a termékeny író, a magyar paulinusok Olt-

ványi-féle díjjal jutalmazott monographiájának megalkotója, számos irodalmi termény szerzője, a jeles festő, a lelkes zenész, a minden szép és jó iránt buzgolkodó férfi, a gyengéden szerető férj, a példás családatya, a hallgatóit szerető s általuk szeretve tisztelt tanár, az önfeláldozó kollega — de nem folytatom, ő a ki tehetsége buzgalma jelleme folytán arra lett volna hivatva, hogy a magyar kat. egyház ügyét előmozdítsa, vezér szerepet viseljen: tanári pályája delelőjén ügyünket cserben hagyja, táborunkból kiválik s nemcsak elleneink táborához csatlakozik, hanem ott zászlót ragad, melylyel mint egy második Koriolán saját egyháza s Róma ellen küzdeni készül. S e harcban nem magánosan áll — gondviselés- vagy végzet-szerűleg történt-e? nem kutatjuk — fegyvertárs talált azon Beksics Gusztávban, a ki a sorok írójával, mint iskolatárs, a Szepesy alapította lyceumi épületben tudományos kiképeztetést nyert és a pécsi papnevelő intézetben a hittudományok hallgatója volt. Vajha e két fegyvertárs, mielőtt Róma és magyar anyaszentegyházuk ellen a küzdelmet folytatnák, megszivlelnék az ősz Veturia anya szavait Liviusnál fia Koriolánhoz:

Megállj vezér! még nem tudom
Fiamhoz jötte:n-e?
Fiam vagy-e — így szól az agg —
Vagy Róma ellene?

S te dúlhatál a szent hazán?
Mely téged szült s nevelt?

Vagy a megsértett büszkeség
Hazát s mindent felejt?

Menj, lépj, ha tudsz, e testen át,
Anyádnak teste az,
Ölj meg, s úgy rontsd le honodat
A híres Róma az.

* * *

Róma és az egyetemes egyház közös sorsa levén a küzdelem miatta a legádázabb harcban sincs okunk aggodni, mert írva van: „Portae inferi non praevallebunt adversus eam.“ Matth. 16. 18.

A vatikáni zsinat alkalmából Döllinger a német egyháztörténészek pharosa s utóbb az ó-katolicizmus megteremtője, tudomány-gőgjétől elszédítve Herostrates dicsőségére áhitozott, égő faklyát ragadott, hogy a sz. Péter szikláján épült egyházat lángba borítsa. A németek vasembere Bismarck, ki a francia császárságot leterítette és a német protestáns császárságot megalapította az ó-katolikusokhoz fegyvertársul csatlakozott. És mi történt? Döllinger az ó-katolicizmus feje a vatikánból visszacsapó lángok által megragadtatva, mint egykoron a babiloni három ifjut tüzes kemencében megégetni készülő poroszlók — porrá égett. A német ó-katolicizmusnak csak kialvófélben lévő hamuját látjuk. A német kulturharc romjaiban hever. Bismarck a hatalmas vaskancellár, kinek millió számban szuronyok rendelkezésre állottak, a vatikáni aggastyán fogoly előtt meghátrált, épen úgy, mint 1450 év előtt ugyancsak Róma kapuinál, a

magyarok elődei a három világrészt remegésbe ejtő és Isten ostorának elnevezett hunnok vezére Atilla, a mostani pápa elődje I. Leo előtt tiszteletteljesen visszavonult, örök bizonyságául annak, hogy az igazság ellen a hatalom tehetetlen. A vatikán aggastyán az ellenei szitotta lángtenger közepette még folyton sértetlen, naponta hangoztatja imáiban a babiloni tüzkemencében sértetlenül megőrzött és imátkozó ifjak ezen énekét: „Benedicite omnia opera domini Domino: laudate et superexaltate eum in secula.“ Dan. III. És ma már Döllinger, a német egyháztörténetírók egykori lángelméje kialudt, egykori pharosa, büszkesége – csak volt, csak gyászos emlékét ismerjük és komor sötétség borult ravatalára.

Ugyanezen időben a német kánontudomány óriás alakja: Schulte felfuvalkodottságában a tudomány fegyverével rohamot intézett sz. Péter sziklája ellen, de a szikláról legördülő kövecske az óriás cseréplábát szétzúzta és az, miként egykoron Nabukodonosor óriás szobra, Dan. II. 34. — összeroskadt, romhalmazzá vált. És a vatikán szikláján ma is rendületlenül álló aggastyán gyenge hangon adott parancsai előtt öt világrészben élő alattvalóinak millioi tiszteletteljesen meghajolnak.

Ez volt s ez lesz mindenha sz. Péter sziklája ostromlóinak közös sorsa.

A magyar jogtudósok és történészek némelyike ilyféle sz. Péter sziklája ellen irányított hadjáratra készül. Szt. István első apostoli királyunknak II. Szilveszter pápától nyert és napjainkig

tényleg gyakorolt különös privilegiumait, apostoli kiváltságait kétségbe vonják; a magyar sz. koronáról a keresztet, e nagy és rendkívüli kiváltság kétségbe vonhatlan, mert kiáltó jelvényét eltávolítani óhajtanák s az egyházi kiváltságok teljét a magyar államfönség — egyházi téren eddig nem ismert és nem érvényesített — eszméjéből, mint forrásból, származtatják.

Nem kutatjuk ezen törekvések sorsát, de igenis kutatjuk és érdeklődünk a magyar nemzet sorsa iránt, a melyet a pápaság a vész napjaiban mindig szíven hordott, a mely magyar nemzet sorsa ezredévünk végeig az apostoli király ezen rendkívüli nagy kiváltságaiban kereste és találta fel mindig egyik biztosítékát.

A magyar nemzetet Petőfink méltán Isten kedvencz népének mondja. És csakugyan, ki tagadhatná, hogy Isten választott népe vagyunk? Ezer év előtt kiszakított bennünket Ázsia vad népei köréből, és miként egykoron Izrael népe ősatyját Kaldea földéről a tejjel és mézzel folyó Kánaánba vezette, úgy vezérelte Árpád honalapítót és helyezte népével Európa szívébe. A Gondviselés népünket a keresztény kulturával megismertette, ép úgy, a mint Izrael népét az igazi vallás tanaira oktatta. De ne felejtjük el: midőn Izrael népe az igazi Istentől elfordult s a pogány isteneknek áldozott, pogány erkölcsöket követett, Isten ostora sújtotta e hűtlen népet; templomuk, városuk elpusztult és a világ minden tájékára szétszórva, megszűntek nemzet, megszűntek külön nép lenni.

37670

Azért minden igazi magyar, a ki népét szereti, a ki hazáján csüng, nem fogja ezen ország oszlopát: a vallást s az ezzel szorosán összefüggő erkölcsöt bolygatni, hanem ellenkezőleg: azon lesz, hogy a vallás szent emlékei, jelvényei, kiváltságai sértetlenek maradjanak és az országok talpköve: a tiszta erkölcs mindinkább szilárduljon, azon lesz, hogy a társadalom nem csak alsó, hanem felső rétegeiben: a magyar intelligenciában is ezen felfogás, érzelem és cselekvésmód érvényesüljön.

Ámde hogyan érvényesüljön ezen ország többségét képező lakóinak és kat. intelligens elemének a vallásunk tana és erkölcsére vonatkozó nemes óhaja, ha nincsenek felső tanodáink, nincs tudomány-egyetemünk ?

Hazánk nagynevű főpapjai: Pázmán, Lósy, Lippay, Széchenyi György és Pál, Kisdy, Foglár, gróf Barkóczy, gróf Esterházy és báró Szepesy Ignác akkor, midőn az egyház és állam közti viszony még zavartalan volt, midőn a mai ádáz harc előjeleiben sem létezett, szent ügyünk iránti lelkesültségtől áthatva sастekintettel látták, mit rejthet méhében a jövő és százezrekre rugó, a haza s egyház oltárára tett alapítványaikkal kat. egyetemet, kat. joglyceumokat létesítettek, hogy a hazának kat. intelligenciát, edzett harcosokat neveljenek, a kik egyházunk jogait, javait minden jogtalan külmegettámadás ellen a tudomány fegyvereivel győzedelmesen megvédjék és a magyar egyház fennállását ezredekre biztosítsák,

És mi mit tettünk az ősök lángbuzgalmával létesített intézetek anyagi dotálása, szellemi igazgatása ügyében? Hol van eleink jóstekintetével előre jelzett magyar kat. intelligencia? Mintha a magyarok Istene vaksággal vert volna meg bennünket; a vész napjaiban, a csata színhelyén élve, nem látjuk jogaink elkobzását; egyetlen felső tudományos tanintézetet nem alapítottunk, sőt az ősöktől örökség gyanánt hagyott egyetlen kat. egyetemet is elvesztettük és az általuk létesített felső tudományos intézetek összeroskadását, elleneink győzelmes előrenyomulását muzulmáni rezignációval nézzük.

Őseink a pogány török berohanása alkalmával a keresztény kultúra megmentésére, mint az új szövetség Makkabeusai, vagyonukat, ékszereiket, templomaik kincsét, szent edényeit a haza oltárára felajánlották, életüket, vérüket feláldozták. Nekik köszönhetjük, hogy fennállásunk ezredik évét ünnepelhettük.

És mi a nyugotról hazánkba beözönlő hitelenség, a pogány török és tatárnál is veszedelmesebb, mert a szabadság álarcza alá rejtőző, mert a pogányságnál is gonoszabb elvekkel kecségtető, a keresztény vallást gunyoló, a keresztény erkölcsöket megmételvező, a keresztény kulturát lételemében fenyegető ezen ármányos ellenség ellen, a nagy egyházi vagyonnak még teljes birtokában mit tettünk? Követtük azon fősvény példáját, a ki gondosan tartogatja, gyűjtögeti azon vagyont,

melyet sem ő, sem övéi, csak nevető örökösei majdan élvezni fognak.

* * *

A pécsiek büszkék városuk legnagyobb díszére: a szt. István idejében alapított s napjainkban hamvaiból Fönix-ként új életre kelt, román stílusban restaurált pazar fényű székesegyházukra. Áldják emlékét a nem rég elhunyt, minden jó és szép iránt lelkesülni tudott püspöküknek, a ki lankadást nem ismerő erélylyel, leküzdve az útjába gördülő akadályokat, e nagy művet lehetővé tette. Rajongva csüngünk az idegenek által is megbámult s talán tőlünk meg is irigyelt katedrálisunkon. De ha választanunk lehetne a két millió költséggel megújított templom, vagy ennek költségén Pécsen felállítandó kat. tudományegyetem közt, mely a magyar kat. egyháznak kat. szellemű intelligenciát szolgáltatna, mely a magyar kat. egyház dízét, büszkeségét képezné, úgy megemlékezve sz. Pál, a nemzetek apostola örök időkre szóló szavairól: „Vos estis templum Dei vivi“ Cor. VI. 16., egy pillanatig sem haboznánk megválni legnagyobb büszkeségünktől, visszavonulni a régi, repedt falu és stílus nélküli ódon domcsarnokai közé, hogy a mai viszonyok közt égetően szükséges kat. tudományegyetem létesíthető legyen.

Székesegyházunk altemploma közelében, a föld mélyébe vezető lépcsőzeten egy alacsony, szűk katakombahelyiségbe jutunk, a melynek 1600 év előtt készült és a római katakombákhoz hasonló

falfestményei és építkezési modora a tudósok véleménye szerint a kereszténység üldözése korából, a vérengző Dioclecián császár idejéből valók. Mély kegyelettel szemléljük az ó-világ ezen műemlékét, a kereszténység ezen bölcsőjét hazánk sz. földén.

A régi Pannónia ezen városában, a vérengző üldözés idejében élt, vallásukért véröket, életüket feláldozó, avagy a föld gyomrában a fenevad üldözők előtt menekülő első keresztények szelleme, ha már a 19. század szabad szellemű nemzedéket vallása megvédésére lelkesíteni nem képes, úgy legalább szolgáljon az őseink által e sz. helyen átélt üldözés óva intő példa gyanánt; mert ha elleneink sokasága megszorodik és legjobbjaink sora ritkul azon arányban, mint Dioclecián idejében, úgy biztosak lehetünk, hogy a fényes székesegyházból kiszorítanak s még szerencsések leszünk, ha ők katakombánk falai közt elleneink kegyelemdöfése előtt menhelyet találunk.

A most átlépett 2-dik évezred küszöbén hazánk katolicizmusa egén minden oldalról komor, sűrű, véstjósuló fellegek tornyosulnak, láthatárunk még azon oldalról is beborult, honnan a magyar katolicizmusnak szebb hajnalát pirkadni véltük. Avagy nem látjuk felső tudományos tanintézeteink szomorú jelenségeit? Nem látjuk az amugy is nagyon megritkult kat. tábor lelkes férfainak elcsüggedését? sőt egyeseknek a legjobbjaink közül az ellenség táborába átpártolását?

Nem halljuk, hogy elleneink megkondították felettünk, a magyar katolicizmus élettereje felett a

lélekkharangot? A Kárpátoktól az Adriáig hallatszik elleneink vad üvöltése: Magyarország megszűnt kat. ország lenni! A katolicizmus, mely szent Istvántól napjainkig, tehát 900 év óta államfentartó vallás volt, most már egyenrangu, — dehogyan egyenrangu — az állam gyámkodása alatt álló, az állam kegyétől függő vallás lett. Iskoláink, családaink keresztény zománcát letörölték, a nyilvános hivatalokból a katolikus igazaikért még lelkesülő férfiakat lehetőleg kiszorítják, sőt már oda jutotunk, hogy a magánéletben, a társaskörökben sem türik fanatikus elleneink a kat. szellem, a kat. érzelem megnyilatkozását.

Hazánk minden polgára élvezheti a közterhek egyenlő viselése által úgy is drágán megfizetett szabadság egyenlőképeni nyilvánulását: a sajtóban, a polgári s politikai életben. Protestáns testvéreink már 100 év óta önkormányzattal dicsekesznek: lelkeszi hivatalaik betöltése, közvagyonuk kezelése, iskoláik igazgatásában az állam gyámkodó befolyásától mentek. Az izraeliták is szabadon választják rabbiaikat, szabadon intézik vallásfelekezetük belügyeit. Csak a katolikusoknak, kik ezen ország lakói többségét képezik, nem szabad a sajtóban, nem szabad a polgári és politikai élet terén kat. meggyőződésüknek nyílt kifejezést adni, nehogy az államügyész. nehogy az esküdtek, nehogy a büntető bíróság vagy a börtönőrök karjai közé essenek, reakciónáriusoknak, lázadóknak, hazaárulóknak bélyegeztessenek.

Van őseink kegyelete és áldozatkészsége foly-

tán keletkezett, vallási, tanulmányi, egyetemi alapnak nevezett kath. közvagyonunk, de annak kezelésébe be nem folyhatunk. Vannak felső alsó iskoláink, de azok igazgatása-, felügyeletével csak fette szűk korlátok közt rendelkezünk. Vannak jól javadalmazott püspökségeink, kanonokságaink, közalapi plébániáink, de azok betöltése első sorban a kormány kegyétől, kezétől függ; és e betöltéseknél mennyiben vétetik figyelembe az egyház legszentebb ügye, vagy mennyiben jut érvényre a szabadelvűnek nevezett kormány önérdéke, miután a tények erősebbek az érveknél kifejtésre, bizonyításra nem szorul.

* * *

E napról-napra megújuló és mély sebeinket feltáró tények valahára rázzanak fel bennünket hosszú és haláltrejlő dermedtségünk-, aléltságunkból. Lépünk ki a tettek mezejére és mentsük meg a mit még megmenteni lehet.

Teremtsünk kath. intelligenciát!

Teremtsünk, ha másképp nem, a föld porából! Teremtsünk diplomáink kincse, vagyonunk, vérünk árán! Nincs többé idő a habozásra, a kétkedésre. Harsona hangon kérünk, követelünk felső kat. tanintézeteket, kat. tudományegyetemet!

De ne csak alapítsunk ily intézeteket, ne csak tartsuk fenn, fejlesszük a már fennállókat, hanem a mi főfeladatunk: öntsünk azokba valódi kat. szellemet. Irányítsuk azokat kat. és változhatlan tanelveink szerint. Állítsunk azok élére igazi kat.

képzettségü, szent ügyeinkért lelkesülni tudó férfiakat.

Ne tekintsük felső kat. tanintézeteinket nyűgnek, a melyet egyik másik főpap, akarva, nem akarva — mert le nem rázhatja — viselni tartozik; hanem tekintsük azokat legszentebb jogaink, kiváltságaink letéteményesének, a melyre mint drága kincsre büszkék lehetünk. Ne tekintsük ezen intézeteket parlagon heverő birtoknak, a melyre fordított költség kárba vészett, hanem tekintsük azokat elkerülhetlenül szükséges fegyvertárnak, a melyre fordított költség bő kamatot fog hozni, mert létjogaink megvédője, fentartója.

Részesítsük a felső tanintézeteinknél működő tanárokat, magas képzettséget igénylő állásukhoz mért kitüntető tisztelet, előzékeny és szeretetteljes bánásmódban.

Dijazzuk tanárainkat, amint az állam az övéit díjazza, nehogy legjobb erőink, működésük delelőjén harcedzett korban, az állami intézetnél kecsegtető nagyobb díjazás és előléptetés céljából bennünket cserben hagyjanak, nehogy a lét anyagi gondjai, nehogy a családfentartás terhei őket magasztos hivatásuktól elvonja és állásuk méltóságával meg nem egyeztethető foglalkozásra kényszerítse. Csak szégyenpírral arcunkban vallhatjuk be, hogy egy felső kat. tanintézetnél, egyik-másik tanár, üres óráiban pékmesterséggel, még külföldre is elágazó borkereskedéssel, izraelita által fentartott kereskedelmi iskolában előadásokkal, sőt disznóhizlalással is foglalkozott azon célból —

mennyiben volt igaza, mennyiben nem, hozzánk nem tartozik kutatni, csak a tényt konstatálni — hogy az ily uton-módon nyert szerzeménnyel, anyagi gondoktól menten, állásához képest önmagát és családját eltarthassa és a jövő esélyei ellen biztosítsa.

Gondoskodjunk felsőbb kat. tanintézeteinknél szigoruan kat. ellenőrzésről kellő fegyelemről és igazán katolikus — nem egyoldalú, nem fonák, nem felekezeti gyűlöletet szító, hanem a tárgyilagosságot követelők — tanításrendszeréről.

Ne vitatkozzunk soká e felett, mely városban állíttassék fel kat. tudomány-egyetem?

Az isteni Gondviselés már kijelölt számunkra egy várost, melynek múltja és jelene, a benne létesítendő magyar kat. tudomány-egyetem eszméjét teljesen megérlelé és ez nem más, mint:

Pécs szab. kir. város.

Városunk kulturális fejlődésében az iskolák mindég számottevő tényezők voltak.

Itt létesítette Nagy Lajos (1342—1382) a „studium generale“-nak nevezett első magyar tudomány-egyetemet, mely 1367. évben, tehát két évvel a bécsi egyetem alapítása után, V. Orbán pápa által szept. 1-én kelt külön bullával megerősítést nyert. Ezen első főiskolánk közel két százados virágzásnak örvendett; hallgatóinak száma Szerdahelyi Gábor állítása szerint (Chronographia celebriorum Ungariae urbium pag. 269.) meghaladta a kétezeret.

A mai pécsi liceum nagynevű alapítója: báró

Szepesy Ignác, néhai pécsi püspök, ki azt 1831-ben bölcsészeti, 1833. évben pedig jogi tanfolyammal látta el és az akkori viszonyokhoz képest dúsán javadalmazta is. Az 1848-iki események folytán a jogi tanfolyam, sőt 1851-ben a bölcsészeti is be lett szüntetve. Az 1865. évben újból megnyílt a jogi tanfolyam, mely 1874. óta a többi jogakadémiák mintájára jog- és államtudományi karrá alakult át, 4 éves tanfolyammal.

Az intézet vagyonát képezi: a város főutcájában fekvő, nagy udvartérrel biró, kétemeletes, a liceumi csinos templomhoz kapcsolt, a kat. tudományosság élesztésére és megszilárdítására szánt monumentális épület; továbbá a külön épületben elhelyezett és jól felszerelt liceumi nyomda s ugyancsak Szepesy alatt nagy költségen palotaszzerűleg készült, jelenleg a püspöki könyvtár s a theologiai tanárok lakcéljaira használt épület. Ezen felül a Szepesy-féle alapítvány rendelkezik 195.000 frt kamatokra elhelyezett tőkével. Miután azonban az esedékes kamatok a mai követelményeknek meg nem felelnek, az időszerinti kegyur, a megyés püspök, tetemes összeggel járul ezen culturális intézetünk fentartására.

A jogliceumnak szakmunkákkal rendelkező könyvtárán kívül van városunkban nyilvános jelleggel biró, a tudomány minden szakára kiterjedő művekkel, kivált forrásmunkákkal gazdagon felszerelt kb. 30 ezer kötetet számláló, u. n. püspöki könyvtárunk. Van nagyértékű éremtárunk és régiségtárunk.

Van óriási terjedelmű, részben ujonnan épült, czélszerűen berendezett dúsan javadalmazott kisebb és nagyobb papnevelő intézetünk.

Van a pécssegyházmegyei papjelöltek, a magyar és horvátországi valamint a bosznita tartományi sz. Ferencz-rendi növendékek által látogatott a mai kor követelményeinek színvonalán álló theologiai intézetünk.

Van kath. körnek szánt 140 ezer frt költségen ujkori olasz renaissance stilben épült diszes palotánk, melynek f. é. jan. 6. gróf Apponyi Géza elnök úr által ünnepélyesen felavatott nagyméretű oszlopos csarnokai, fejedelmi termei a magyar kat. intelligenciának méltó gyülekező helyét képezhetné.

Van kitűnő szellemben igazgatott, jeles tanerőkkel ellátott, kellőleg felszerelt, nagy látogatottságnak örvendő gymnasiumunk és reáliskolánk.

Van terjedelmes uradalom, gazdag szénbányákkal bíró dúsan javadalmazott restaurált székesegyházunk, melynek fölös jövedelme rendes kánoni eljárás mellett, az illetékes egyházi és világi közegek hozzájárulásával, szükség esetében, a Pécssett felállítandó tudomány-egyetm részbeni dotálására fordítható.

Van a székesegyház tulajdonát képező konvictussal egybekötött „Cantus Gregorianus“-féle énekiskolánk.

Vannak városunkban a ciszterczi-, sz.-Ferencz- és irgalmas-rendi szerzetesek tulajdonát képező és szerzetes tanárjelöltek elhelyezésére aránylag csekély költséggel alkalmassá tehető nagyméretű szerzet-

házak. Nem is szükséges emlitenünk, hogy a létesítendő kat. tudomány-egyetemnél, mint a tudomány, vallás és erkölcs gócpontjainál, hazánk tanító rendjei a tudomány és szerzetesi fegyelem tekintetében mily óriási lendületet nyernének; részint az által, hogy legkitünőbb képzettségű egyéneik, kivált a theologiai és bölcsészeti fakultás egyes tanszékeit elfoglalhatnák; részint az által, hogy tanárjelöltjeik szigoru katolikus kiképzetése és nevelése folytán a napjainkban, sajnos mindinkább felszaporodó s a szerzetes rendek anyagi és szellemi erejét kimerítő hithagyások a lehető legkisebb számarányra leszoríttatnának.

Pécs város, mely a hullámosan változó kies fekvésű Mecsek-hegység déli oldalán fekszik, közegészségi viszonyai tekintetében is hazánk előkelő városai közt kiváló helyet foglal el.

Városunk közepét szép s nagy sétatér díszíti; van az egész városra kiterjedő vízvezetéki csőhálózatunk; két gőzfürdők; hideg vízzel gyógyító intézetünk; három nagy uszó fürdők; ászfált burkolattal biró utcáink; közel fél millió költséggel ujonnan épült remek színházunk; szép és nagy terjedelmű számtalan nyaralóval diszitett szálló-hegyünk; Jakab-hegy, Szent-kút, Ireghi völgy, Tettye, Orfy, Abaligeti barlang, Zengőhegy Szénbányatelep stb. név alatt ismeretes svájczai tájékhöz hasonló kiránduló helyeink; a Mecsek-egylet által gondosan ápoltt vadregényes erdei sétáink; a mai kor igényeinek megfelelő és kedvező lakviszonyaink.

A mi végre Pécs szab. kir. város kórház-ügyét illeti, ez a kifejlődésnek oly magas fokán áll, mint kevés magyarországi városban. Van négy kórházunk ezek közt kivált a 400 ágygyal bíró a Szt.-Vinczéről nevezett nővérek gondozására bizott városi közkórház ugy a modern kórházi higienia elvei szerinti berendezése, mint rendkívüli tisztaság és sebészeti irányban mintaszerű felszerelése miatt egyike az ország legnagyobb és legszebb kórházainak.

* * *

A pécsi püspökség régiség tárgyai közt látható egy zászló-nyél, a melyen még most is foszlányai megvannak azon zászlónak, a melyet 1529. aug. 29-én a mohácsi csatatéren, a pécsi egyetemnek 300 hallgatója lobogtatva, halált-megvető elszánt-sággal, a pogány török hadakra tört és hazájáért, egyházáért hősi halállal elesett.

A hősök véréből pirosult gyásztéren, nemzetünk nagy temetőjén porladozó eleink szelleme, nemzeti létünk 2-ik ezrede küszöbén, a melyet csakis az ő drága vérük árán érhattünk el, óva int felénk, hogy az Árpád vérén szerzett, a sz.-István szellemében megszilárdult haza oszlopait ne bolygassuk; hogy a nemzeti kultúra csarnokait, az ősök szellemében és erényeivel kiépítsük, betetőzzük; hogy a keresztény vallás világitó szövétnekét az álfelvilágosultság lidércclángjával fel ne cseréljük; hogy az országok talpkövét a tiszta erkölcsöt, a kozmopolita kufár szellem feslettségével be ne mételyezzük; hogy a keresztény vallás, a kereszt-

tény erkölcs hazafentartó és éltető elemeit a 2-dik ezredben is féltékenyen ápoljuk; megőrizzük; hogy végre ott, a hol az őskeresztények első bölcsője Pannoniában ringott, a hol Nagy Lajos az első virágzó magyar tudomány-egyetemet alapította, a mely közel két századig a magyar tudomány góczpontja volt, ott létesítsük a mindnyájunk által annyira óhajtott, a magyar haza és egyházra annyira szükséges, a keresztény tudomány, a hit és erkölcs melegágyát, hajlékát; és valósítsuk meg valahára Pécs szab. kir. város legdiszesebb helyén kegyeletünk piedesztálján ércszoborban megörökített Szepesynk nagyszabásu terveit a kat. tudomány-egyetemet, hogy jeles költőnk Vörösmarty látnoki ihletségben mondott szózata teljesüljön :

Még jőni kell, még jőni fog
Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság epedez
Százerek ajakán.

37670

